

Roll No.

D-3472

M. A. (Previous) EXAMINATION, 2020

SANSKRIT

Paper Fourth

(दर्शनशास्त्रम्)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 100

सूचना : सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः ।

इकाई—I

1. अधस्तनेषु कमपि द्वयं प्रतिपादनीयम्— 25
(अ) कार्यं नियतं पूर्वं वृत्ति कारणम् ।
(ब) यथार्थानुभवश्चतुर्विधः ।
(स) उपमितिकरणमुपमानम् ।
(द) वाक्यं द्विविधम् वैदिकं लौकिकं च ।
(य) शब्दप्रमाणम् ।

इकाई—I

2. (अ) निम्ननिर्दिष्टेषु प्रश्नेषु त्रयाणां स्वरूपं स्पष्टं
व्याख्यायताम्— 15
(i) धर्मस्य किं लक्षणम् ?
(ii) आर्थाभावनायाः किं स्वरूपम् ?

(A-62) P. T. O.

- (iii) वेदस्य कोऽर्थः ? वेदस्य कति भेदाः भवन्ति ?
 (iv) विनियोगविधिस्वरूपं किमस्ति ?
 (v) प्रकृतिविकृतिलक्षणं किं वर्तते ?
 (vi) विधेः श्रुत्यादि कति प्रमाणानि सन्ति ?
- (ब) अष्टाङ्ग मार्गो प्रतिपादनीयाः । 10
 अथवा
 षड्दर्शनस्वरूपं निरूपणीयम् ।

इकाई—III

3. (अ) अधोलिखितेषु केऽपि द्वे कारिके व्याख्येयौ— 15
 (i) प्रीत्यप्रीतिविषादात्मकाः प्रकाशप्रवृत्ति नियमार्थाः ।
 अन्योन्याभिभवाश्रय जनन मिथुनवृत्तयश्च गुणाः ॥
 (ii) जन्ममरणकरणानां प्रतिनियमादयुगप प्रवृत्तेश्च ।
 पुरुषबहुत्वं सिद्धं त्रैगुण्य विपर्ययाच्चैव ॥
 (iii) वत्सविवृद्धिनिमित्तं क्षीरस्य तथा प्रवृत्तिरज्ञस्य ।
 पुरुष विमोक्षनिमित्तं तथा प्रवृत्तिः प्रधानस्य ॥
 (iv) प्रकृते सुकुमारतरं न किञ्चिदस्तीति मे मतिर्भवति ।
 या दृष्टाऽस्मीति पुनर्न दर्शनमुपैति पुरुषस्य ॥
- (ब) अधोलिखितेषु कयोश्चिद् द्वयोर्व्याख्या कार्याः— 10
 (i) तद्विपरीतः श्रेयान् व्यक्ताव्यक्तज्ञविज्ञानम् ।
 (ii) तस्मात्तत्संयोगादचेतनं चेतनावदिव लिङ्गम् ।
 (iii) सति संयोगेऽपि तयोः प्रयोजनं नास्ति सर्गस्य ।
 (iv) संसरित बध्यते मुच्यते च नानाश्रया प्रकृतिः ॥

इकाई—IV

4. (अ) अनुबन्धचतुष्टयस्य निरूपणं कर्तव्यम् । 15
 अथवा
 पञ्चीकरणम् विवेचनीयम् ।
 (ब) कमपि द्वयं व्याख्येयम्— 10
 (i) अपवादः
 (ii) महावाक्यार्थः
 (iii) सविकल्पक समाधि
 (iv) जीवन्मुक्ति लक्षणम् ।